

MASA U SOCIOLOŠKOJ TEORIJI

Institut za sociološka istraživanja
Filozofskog fakulteta,

Beograd 1977.

05 1030

MASA U SOCIOLOŠKOJ TEORIJИ

kolektivna studija

redaktor: Miodrag Ranković

saradnici:

Dragoljub Mićunović

Sreten Vujović

Trivo Indić

Božidar Jakšić

Kosta Čavoški

Jelka Imširović

Mihailo Popović

Andelka Milić

Aljoša Mimica

БИБЛИОТЕКА
ОДЕЉЕЊА ЗА СОЦИОЛОГИЈУ
Имп. бр. 17290
Датум: 05 1235
1977

Institut za sociološka istraživanja
Filozofskog fakulteta,

Beograd 1977.

P R E D G O V O R

Ovi radovi pod zajedničkim naslovom »Masa u sociološkoj teoriji« pretežno su monografskog karaktera i pripremljeni su u okviru istraživačkog projekta u Institutu za sociološka istraživanja pri Filozofskom fakultetu u Beogradu.

Finansiranje rada po projektu »Značenje i analitičke mogućnosti kategorije mase u sociologiji« obezbedila je Republička zajednica nauke Srbije tokom 1973—1975. godine.

Recenziju podnesenih radova obavili su profesori Filozofskog fakulteta u Beogradu: red. profesor dr Nikola Rot i red. profesor dr Cvetko Kostić.

U prvo vreme nekoliko razloga nas je podstaklo i opredelilo za ova teorijska istraživanja. Masa se kao pojam javlja u mnogim sociološkim teorijama, ali je sve do danas ostala relativno neistražena, nedovoljno određena i neznatno korišćena u sociološkim analizama. Ta konstatacija posebno važi za marksistički orijentisane sociologe i politologe. Pored toga, kao što će se to na osnovu ovih tekstova videti, veliki broj studija iz oblasti elitizma uglavnom se odnosi na elite, dok se masa javlja uglavnom kao njihov korelat i sa implikacijama zavisno već od odgovarajućeg teorijskog stanovišta.

Primer za ove konstatacije mogu biti i brojne enciklopedije u kojima se ovaj termin nalazi, s napomenom da se u njima vrlo različito definiše. Masa je agregat ljudi bez grupnog i individualnog razlikovanja (International Encyclopedia of the Social Science, vol. 10., 1968, str. 58); ona je i posebna vrsta društvene veze koju karakteriše najniži stupanj intenziteta i dubine stapanja svesti u »Mi« (Dictionary of Sociology, ed Henry P. Fairchild, New York, 1944, str. 187). Ilustracije radi može se navesti i odredba mase kao velikog broja ljudi koji sačinjavaju auditorijum ili potrošače neke standardizovane komunikacije, kao populacija bez socijalne organizacije i koja na uobičajene kulturne stimulanse odgovara relativno jednoobrazno (Modern Dictionary of Sociology).

G. I. A. Theodorson, New York, 1970, Apolo Editions, str. 245); masa se definiše i kao skup ljudi čiji su kontakti u određenoj društvenoj situaciji privremeni i nedovoljno čvrsti (Mala politička enciklopedija, Beograd, 1966, str. 622).

Ovo su ujedno bili razlozi da se pretežni deo naših istraživanja usmeri na kritičko razmatranje značajnijih socioloških i drugih (politoloških, nekoliko antropoloških i socijalno-psiholoških) teorija u kojima se po-

jam mase javlja i ima značajno mesto. Obavili smo, u celini uzevši, neku vrstu prethodnog istraživanja i ono bi trebalo da olakša dalji studij ove problematike, naročito u pogledu korišćenja pojma mase kao analitičkog okvira u sociološkim i politološkim empirijskim istraživanjima.

Svi značajniji pravci u sociologiji i uticajna pojedinačna učenja u kojima je pojam mase sadržan, razumljivo, ovom prilikom nisu mogla da budu uzeta u obzir. Upravo smo u toku rada uvideli da su i neka druga uticajna gledišta mogla da budu analizirana, kao i neke posebne teme sa ovog sistematskog područja ((Mihelsovo shvatanje mase, mase u tzv. nerazvijenim zemljama i dr.). To je ovom prilikom izostalo između ostalog i zbog tematskog okvira koji je već bio utvrđen prilikom projektovanja rada i na osnovu zaključenog ugovora sa Republičkom zajednicom nauke Srbije. U poslednjem prilogu učinjeni su stoga pokušaji i izvesne sinteze ostalih radova o masi, kao i isticanje značajnijih aspekata analize fenomena »masifikacije« u savremenom društvu. To treba imati u vidu kada se ocenjuju rezultati našeg rada, kao i naše uverenje da ćemo daljim istraživanjima ove problematike učinjene propuste donekle ispraviti.

Grupisanja priloga u tri odeljka i sa naslovima kako to sledi u sadržaju učinjeno je prema osnovnom karakteru radova pa je ono po tom osnovu i donekle i uslovno.

Pored opširnih prikaza i razmatranja u osnovnom tekstu, autori pojedinih priloga su dali i odgovarajuće (tematske) bibliografije i napomene. Slobodni smo da pomenemo da je to, za sadašnje prilike u teoriji o masi, poseban naš učinak u ovoj studiji. To važi i za bibliografski prilog na kraju, koji obuhvata jedinice domaćih autora u kojima su sadržana direktna ili indirektna razmatranja o elitizmu i masi.

U Beogradu, avgusta 1976.

Miodrag Ranković

S A D R Ž A J

Strana

I MASA U ANTIČKIM IZVORIMA I UČENJIMA KLASIČNOG ELITIZMA

1. Narod i masa u antičkim klasičnim izvorima
dr Dragoljub Mićunović 5
2. De Mestrovu i de Bonalovo tradicionalističko shvatanje elite
i mase
Sreten Vujović 24
3. Sociološko značenje mase u Paretovoj teoriji društvene ravno-
teže i kruženja elita
dr Miodrag Ranković 35
4. Masa prema političkoj klasi: Gaetano Mosca i njegovo učenje
o masi
mr Trivo Indić 77

II RAZMATRANJA O MASI U OKVIRU POJEDINIH SOCIOLOŠKIH TEORIJA

1. Pogledi na masu u Marksovom shvatanju istorije i revolucio-
narnog pokreta
dr Božidar Jakšić 119
2. Elite, mase i demokratija u delu Karla Manhajma
dr Kosta Čavoški 139
3. Masa u delu Ortege y Gasset
mr Trivo Indić 194
4. Shvatanje mase u nemačkoj fenomenološkoj i formalnoj socio-
logiji: Maks Šeler, Leopold fon Vize i Teodor Gajger
Jelka Imširović 240
5. Gurvičeva mikrosociologija mase
dr Miodrag Ranković 261

III ELITIZAM I MASA U SAVREMENOM DRUŠTVU

1. Elite, klasa i masa dr Mihailo Popović	267
2. Elita i masa u delu Rajta Milsa dr Božidar Jakšić	282
3. Masa u teorijama industrijskog društva — R. Arona, T. B. Botomora i F. Perua dr Miodrag Ranković	307
4. »Masovna« kultura — kultura na prekretnici dr Anđelka Milić	333
5. Elitizam i masa u savremenoj sociološkoj teoriji dr Miodrag Ranković	365

Radovi jugoslovenskih autora o elitizmu i masi (posebna bibliografija) Aljoša Mimica	409
--	-----